

IV. Uluslar Arası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu – 22-24 Aralık 2011 (Muğla Üniversitesi)

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNDE KÜLTÜR TAŞIYICISI OLARAK TÜRKÇENİN GÜCÜ

Yrd. Doç. Dr. Mustafa KARABULUT*

Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adıyaman.

E-posta: mkarabulut@posta.adiyaman.edu.tr

ÖZET

Dil, bir milletin maddi ve manevi unsurların hazinesi olup fertler arasındaki birlik ve beraberliğin korunmasında temel faktördür. Kültürün geleceğe taşınmasında, millî hafızanın korunmasında dilin önemi büyüktür. Türk milli kültürü, Türklerin, dil ve sanatlarını, dini, ekonomik hayatlarını, edebi kültür unsurlarını, sosyal yapılarını, duygu, düşünce ve ahlaki yapısını içerir. Milli benliğimizin korunmasında Türk dilinin önemi büyüktür. Türk milletinin binlerce yıllık kültür birikimi, yüzyıllar ötesine, günümüze kadar Türk diliyle ulaşmıştır. Türk kültürü, varlığını çeşitli yollarla gelecek kuşaklara aktarmıştır. Kültürün devamını sağlamada ve geleceğe taşınmasında önemli unsurlardan biri de şiirdir. Yüzerce, binlerce yıl önce Türk diliyle yazılmış şiirler, Türk kültürünün maddi ve manevi birçok unsurunu bünyesinde barındırarak sonraki nesillere aktarmıştır. Türk kültürüne ait unsurların geleceğe aktarılmasında Cumhuriyet döneminde yazılmış şiirlerin de önemli yeri vardır. Bu sebeple bu yazımızda, Türkçenin kültür taşıyıcılığı özelliğini ve gücünü Cumhuriyet döneminin ait şiirlerden örneklerle açıklamaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Türk dili, Türk kültürü, Cumhuriyet dönemi Türk şiiri, Türkçenin gücü.

CULTURE AS A CARRIER IN THE REPUBLIC OF TURKEY TURKISH POWER POETRY

ABSTRACT

Language, is a treasure of a nation's material and spiritual elements of the basic factor in the preservation of unity and solidarity among families. The transport of the future of culture, the language is very important for the protection of national memory. Turkish national culture, the Turks, language and arts, religious, economic life, the elements of literary culture, social structures, emotions, thoughts, and includes the moral structure. The Turkish language is very important for the protection of the national ego. Thousands of years of cultural accumulation of the Turkish nation, beyond the centuries, up to now has reached the Turkish language. Turkish culture, the existence of future generations transferred in various ways. One of the more important elements in ensuring the transport of the future of culture and the poem. Hundreds of thousands of years ago, the Turkish language, written poems, many elements of Turkish culture and incorporated its moral and material transferred to subsequent generations. Poems written in the future transfer of elements of Turkish culture in the Republican era is really. For this reason, in this paper, the carrier feature of Turkish culture and try to explain with examples the power of the poems belonging to the Republican era.

KeyWords: Turkish language, Turkish culture, Republic period of Turkish poem, the power of Turkish language.

1. Kültür ve Medeniyet Üzerine

Kültür sözcüğü Türkçe'ye Fransızca'dan girmiş olup genel anlamıyla bir milletin maddi ve manevi değerler bütünüdür. *Millî kültür* ise bir millete kimlik kazandıran, onu diğer milletlerden ayırmaya yarayan maddî ve manevî değerlerin uyumlu bir bütünüdür. Bir toplumu millet yapan millî kültürdür.

Kültür, toplumun adeta can damarıdır. Bu damarlardan biri veya birkaçı işlevini yitirdiğinde, o milletin ömrü uzun olamaz. Mademki kültür bir milletin olmazsa olmazıdır, o halde bunun titizlikle korunması gereklidir. “Amerikalı iki antropolog (Kroeber ve Kluckhohn), 1952’de kültür konusunda derledikleri bir antolojide, kültür kavramının 164 farklı tanımını tespit etmişlerdir” (Tural 1988: 33).

* Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adıyaman.
E-posta: mkarabulut@posta.adiyaman.edu.tr

Kültür, geniş ölçüde sosyoloji, psikoloji, antropoloji, edebiyat tarihi vb. ilim alanlarının ilgi alanına girer. Bu sebeple kültürün tanımı, muhtevası ve özelliklerine dair birçok görüş ileri sürülmüştür. Bu kavramın tanımlarından birkaçına bakalım:

“Tarihin derinliklerinden süzülüp gelen; zamanın ve ihtiyaçların doğurduğu, şuurlu tercihlerle, manalı ve zengin bir sentez oluşturan; sistemli ve sistemsiz şekilde nesilden nesile aktarılan; bu suretle her insanda mensubiyet duygusu, kimlik şuuru kazanılmasına yol açan; çevreyi ve şartları değiştirme gücü veren; nesillerin yaşadıkları zamana ve geleceğe bakışları sırasında geçmişe ait atıf düşüncesi geliştiren; inanışların, kabullenişlerin, yaşama şekillerinin bütününe kültür denir.” *Sadık Kemal Tural*

“Bilgiyi, imanı, sanatı, ahlâkı, hukuku, örf-âdeti ve insanın cemiyetin bir üyesi olması dolayısı ile kazandığı çeşitli diğer bütün mahâret ve itiyatları ihtiva eden mürekkep bir bütün.” *E.B.Taylor*.

“Bir toplulukta örf ve âdetlerden, davranış tarzlarından, teşkilat ve tesislerden kurulu âhenkli bir bütün.” *R.Thurnwaald*

“Kültür bir toplumun hayat tarzıdır.” *R.Linton*

“Kültür bir grubun yaşama biçimidir.” *Marquet*

“Kültür denilince karşımıza bir yığın hadise çıkar. Bir toplum da, tabiatın dışında, insan elinden ve dilinden çıkma her şey kültür kavramı içerisine girer” *Mehmet Kaplan*

“Kültür, bir topluluğu, bir milleti millet yapan, onu başka milletlerden ayıran hayat tezahürlerinin bütünüdür. Bu hayat tezahürleri her milletin kendine has olan millî değerleridir.” *Muharrem Ergin*

Ziya Gökalp, kültür ve medeniyet kavramları üzerine önemli fikirleri olan ilim adamı, edebiyatçı ve sosyologumuzdur. Gökalp, kültürün karşılığı olarak *hars* terimini kullanır. Ona göre kültür (hars), “bir milletin dinî, ahlâkî, muakalevî (aklı, rasyonel), bedii (estetik), lisanî (dile ait), iktisadî, fennî (teknik) hayatlarının âhenkdar bir mecmuasıdır” (Gökalp 1976: 25).

Kültür, bir toplumun maddi-manevi değerlerinin bütünü olup bir milleti diğer milletlerden ayıran en belirleyici özelliktir. İbrahim Kafesoğlu ise bu hususta şöyle der: “Kültür, her topluluğun kendine mahsus yaşayış ve davranış tarzıdır” (1993: 16).

Bir toplumun tarihsel süreç içinde oluşturduğu, kuşaktan kuşağa aktardığı, o toplumu başka toplumlardan ayıran her türlü maddi ve manevi özelliklerin bütününe kültür denir. Mümtaz Turhan kültürü, “Bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerden teşekkül bir bütün” (2002: 48)

*Medeniyet*¹, kültürden farklı anlam içerir. “Medeniyet milletler arası ortak değerler seviyesine yükselen anlayış, davranış ve yaşama vasıtaları bütünüdür. Bu ortak değerlerin kaynağı kültürlerdir” (Kafesoğlu 1993: 16). Örnek olarak, Batı medeniyeti denildiğinde biz, dil, din ve yaşama şekilleri birbirine benzeyen ve Alman, İngiliz, Fransız vb. kültürlerinden oluşan birleşimi anlarız.

Kültür ile medeniyet arasında önemli farklar bulunur. Kültürlerin bir araya gelmesinden doğan medeniyet, beynelmilel (uluslar arası) iken, kültürler milli vasıflar içerir. “Medeniyet ferdi bilgilere, tecessüse, ilim ve tekniğedayan, konforu ve yaşama imkânlarını arttırmayı hedef alan, millî rengi olmayan faaliyet ve eserlerdir” (Ergin 1975: 26). Muharrem Ergin’e göre kültür duygulardan, medeniyet bilgilerden oluşur. Bu açıdan bakıldığında medeniyetin milliyetinin olmadığı, akıl, ilim ve tekniğin bütünü olduğu görülür. Erol Güngör ise konuyu şöyle özetler: “Medeniyet milletlerin birbirine benzer ve aynı olan taraflarını, kültür ise onları birbirinden ayıran taraflarını temsil etmektedir” (Güngör 1976: 76).

Toplumlardaki dil, inanış, giyim-kuşam, törenler, gelenek-görenekler vb. farklı olduğundan, her toplum kendine göre bir kültür meydana getirir. Türk milleti, binlerce yıllık tarihiyle, dünyanın en eski ve en sağlam kültür yapılarından birine sahip olmuştur. Bu bakımdan Türk milleti, dil, din, tarih, gelenek-görenek, hukuk vb. özellikleri yönünden bir *Türk milli kültürü* oluşturmuştur.

Türk milletinin milli kültür unsurlarını dil, din, gelenek-görenek, estetik sanatlar, hukuk, dünya görüşü, yaşama biçimi, tarih vb. oluşturur. Bu unsurlar genel anlamlı olduğundan, bunların açılımlarına

¹ Arapçada aslen şehir manasındaki “medine” sözünden üretilmiş olan “medeniyet” tabiri, lügat manasıyla “şehirlilik” demektir ve “bedevi” (çöl halkı, göçebe)’nin zıddı olarak kullanılmıştır. Böylece de –her biri kendi kabile hayatını sürdüren çöl halkına karşılık- çeşitli soy, dil, din ve geleneklere sahip kitlelerin doldurduğu şehirde gelişen yaşayış birliğini ifade etmiştir. Dolayısıyla sosyal gerçeğe uygun bir deyimdir. (İbrahim Kafesoğlu, Türk Milli Kültürü, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1993., s.16.)

Kafesoğlu’nun ifadelerinden de yola çıkıldığında, “medeniyet” ile “medine” arasındaki ilgiyi görebiliriz. Batı’da “şehir” anlamına gelen “civitas”tan türeyen “civilization” sözcüğünün “şehirlilik” anlamına geldiğini ifade etmek gerekir.

gitmek gerekir. Örnek olarak, bazen bir kilim, bazen de bir düğün töreni kültür unsuru olarak karşımıza çıkar. Türk kültürü, milletimizin toplumsal normlarını ortaya koyarken, ona aynı zamanda kimlik kazandırır. Milletimiz kültür unsurları ile birlik-beraberlik duygusunu güçlendirir.

Kültür, genel olarak, maddi (araç-gereçler, yapılar/binalar, giysiler, yemekler vb.) ve manevi (inançlar, düşünce biçimi, gelenekler vb.) olmak üzere iki ögeden meydana gelir. Toplumların kültürlerinin oluşmasında coğrafi şartların etkisini de burada ifade etmek gerekir.

2.Dil-Kültür İlişkisi

Dil, bir milletin kültürel değerlerinin başında gelir ve bir milletin temelini oluşturur. Duygu ve düşüncenin aktarılmasında en önemli vasıta dildir. Dil, insandaki, duygu ve düşünce birliğini sağlar. Bir milletin kültürü, onun dili vasıtasıyla geleceğe aktarılır. Bir toplumun millî şura ulaşmasında en önemli rolü kültür oynar. Atatürk bu hususta şöyle der: "Millî şuurun ayakta kalabilmesi ve uyanık bulunması için dil ve tarih uğrunda çalışmaya mecburuz." Bu sözlerde, millî şuurun milletimiz için önemi bir daha ortaya çıkar. Ulu Önder'in bu konuda ne kadar hassas olduğunu aşağıdaki sözlerinde de görmekteyiz:

"Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli Türk kahramanlığı ve Türk kültürüdür."

"Yüksek bir insan cemiyeti olan Türk Milleti'nin tarihî bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir."

Türk milleti, kültürünü korumak için öncelikle Türkçeye gerekli önemi vermelidir. Kültür unsurlarını koruyan ve gelecek nesillere aktaran en önemli ve etkili unsur dildir. Dil, duygu, düşünce, hayal ve isteklerin iletilmesinde en önemli araç olduğu için, kültürle yakından ilişkilidir. Çünkü, kültürün oluşması için toplumun duygu, düşünce ve hayallerinin önemli yeri vardır. Bir toplumdaki bireylerin ortak duygu ve düşünce dünyası, ortak bir kültür oluşturur.

Dil, milli kültür unsurlarının yansıtılmasında önemli rol oynar. Toplum yaşamının bir ürünü olan dil, en eski iletişim aracıdır. Geçmiş ile gelecek arasındaki bağı ancak dil sağlar. Bu sebeple, bir toplumun belli bir kültür seviyesine ulaşabilmesi, bir medeniyet kurabilmesi ve bir edebiyat geleneği oluşturabilmesi için, o toplumun bir yazı diline gereksinimi vardır. Bir milletin dili ne kadar zengin olursa, kültürü de o derece zengin olur.

3. Türkçenin Özellikleri/Gücü

Yeryüzünde tarih boyunca birçok dil ortaya çıkmıştır. Bu dillerin bir kısmı tarih sahnesinden silinmiş, bir kısmı ise bugün yaşamaktadır. Türkçe, dünyanın en eski ve en çok konuşulan dillerinden biridir. Dilimiz, kuralları, yapısı, ayrıntılı anlatım olanağı, cümle düzeni, sözcüklerinin sayısı ve çeşitleri vb. yönleriyle sağlam bir bütünlük gösterir.

Dilimizi, güçlü kılan en önemli unsurlardan biri, dünyanın pek az dilinde görülen düzenidir. Bugün dünyada geniş bir yayılma alanı bulan dillerin çoğu Türkçe kadar düzenli değildir. Şimdi Türkçenin gücünü ortaya koyan bazı unsurlara bakalım:

1. *Türkçe dünyanın tamamına yayılmış bir dil olmakla beraber, birçok dili de etkilemiştir. Bugün, Arnavutluk, Almanya, Hollanda vb. birçok ülkede çok sayıda kişinin Türkçe konuştuğunu biliyoruz.*

2. *Türkçe, özellikle düzen yönünden üstün bir dildir. Türkçe, cümle yapısında ve sözcük türetmede sağlam kurallar içerir.*

3. *Türkçe, fiil yönünden gerçekten zengindir. Dilimiz, diğer dillerden çok sayıda isim almış olmasına rağmen, az sayıda fiil almıştır.*

4. *Türkçe, şiirsel, ahenkli bir üsluba sahiptir. Bu özelliği Orhun Abidelerinden günümüze kadar gelmiştir.*

5. *Türkçe, bir ezber dili değil, kuralları olan bir mantık dilidir. Yabancı dillerin çoğunda görülen düzensiz fiiller Türkçede yoktur. Bu da Türkçenin daha kolay anlaşılmasını sağlar.*

6. *Türkçede birçok dile göre daha az sözcük, farklı tonlama ve seslerle farklı manalar gösterir.*

7. *Türkçede fiilimsi ekleri olmasına rağmen bazı birçok dilde (Hint Avrupa dilleri vb.) fiilimsi eki olmadığından, fiilimsi yerine iki farklı cümle kurulur.*

8. Türkçe cümle yapısında sözcüklerin yerleri değiştirildiğinde farklı anlamlar çıkması da dilimizin zenginliğini gösteren özelliklerdendir.

9. Türkçede şahıs zamirleri yerine ekler kullanılabilir, oysa yabancı dillerin çoğunda şahıs zamirlerini kullanmak zorunludur.

10. Türkçe, dünyanın en eski dillerinden biri olduğundan gramer bakımından sağlam bir yapı gösterir.

11. Türkçede kelimeler fonetik yönden çok az değişime uğrar.

12. Türkçede, dilde görülen istisnalar diğer dillere göre daha azdır.

13. Türkçe, şiirsel yapısı, zengin sözcük dağarcığı, atasözleri, deyimleri vb. ile iyi bir edebiyat dilinde bulunması gereken özelliklere sahiptir.

14. Türkçe, Türk kültürünü üzerinde taşıması, koruması ve kuşaktan kuşağa aktarması bakımından önemli bir görev üstlenmiştir.

15. “Türkçe aynı zamanda ayrıntılı anlatım dilidir. Başka dillerden farklı olarak birçok kavramını kendi oluşturur” (Aksan 1999: 46).

Şüphesiz, Türkçenin özellikleri ve onu diğer dillerden farklı/üstün kılan unsurlar bu kadar değildir. Burada, sadece bunların birkaçını vermekle yetineceğiz.

4. Türkçenin Kültür Taşıyıcılığı Özelliğine Bir Bakış

Türk dili, Türk kültürüne ait değerlerin korunmasında ve geleceğe taşınmasında önemli rol oynar. Türkçeye büyük değer veren ve onu çok iyi kullanan şairlerimizin bir kısmı, Türk kültürüne ait özellikleri şiirlerinde başarıyla işlemişlerdir. Burada önemli olan, Türk kültürünün birçok özelliğinin yine Türk milletinin diliyle, Türkçeyle, ele alınmış olmasıdır. Bu bağlamda ilk olarak Faruk Nafiz Çamlıbel’in Sanat şiirine bakacağız:

*Yalnız senin gezdiğin bahçede açmaz çiçek,
Bizim diyârımız da binbir baharı saklar!
Kolumuzdan tutarak sen istersen bizi çek,
İncinir düz caddede dağda gezen ayaklar.*

*Sen kubbesinde ince bir mozaik arar da
Gezersin kırk asırlık bir mabedin içini.
Bizi sarsar bir sütlüs yazı görsek duvarda,
Bize heyecan verir bir parça yeşil çini...*

*Sen raksına dalarken için titrer derinden
Çiçekli bir sahnede bir beyaz kelebeğin;
Bizim de kalbimizi kımlıdatur yerinden
Toprağa diz vuruşu dağ gibi bir zeybeğin.*

*Fırtınayı andıran orkestra sesleri
Bir ürperiş getirir senin sinirlerine,
İstirap çekenlerin acıklı nefesleri
Bizde geçer en hazin bir musikî yerine!*

*Sen anlayan bir gözle süzersin uzun uzun
Yabancı bir şehirde bir kadın heykelini;
Biz duyarız en büyük zevkini ruhumuzun
Görünce bir köylünün kıvrılmayan belini...*

*Başka sanat bilmeyiz, karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu'muz.
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken
Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz.(Çamlıbel, s.91)*

Sanat şiiri, şiirinde memleket edebiyatının temel yapısından unsurlar ortaya konur. Şair, kozmopolit, Batıcı, kültürel değerlerini kaybetmiş aydın/yarı aydınlara karşı Anadolu kaynaklı Türk-İslâm kültürünü, sanatını ön plana alır. “Sanat şiiri, onun ülkemizde yaygınlaşmasını arzu ettiği memleket edebiyatı anlayışının felsefesini ve belli başlı ilkelerini ortaya koyar. Bu şiirde birbirine zıt iki sanat anlayışı karşılaştırılır: Kozmopolit ve egzotik sanat anlayışı ile yerli ve millî sanat anlayışı” (Çetin 2011: 198).Faruk Nafiz’in, “Han Duvarları, Çoban Çeşmesi, Yolcu ile Arabacı, Kızıl Saçlar, Çankaya, Memleket Türküleri, Dağlar, Kız Hüseyin’i Vurdular, Ayşe Sana, Ali, Bugün Yoldan Geçenler, Allaha Ismarladık vb. adlı şiirleri de memleket edebiyatı yapma isteğinin ürünleridir.

Çamlıbel bu şiirinde, Türk şair ve yazarlarını asıl beslenme kaynağının millî ve yerli kaynaklar olması gerektiğini belirtir. Sanat sadece Batıda oluşmaz, Anadolu’muz da sanat ve kültür yönünden çok zengindir. Batı kültür ve sanatı, bizim kültürel kodlarımıza ters gelir ve bizim estetik ihtiyaçlarımıza cevap vermez. Türk sanatçısı, Türk toplumuna batı kültür ve sanatının kötü kopyalarını aktarmak yerine henüz işlenmemiş Anadolu kaynağını işleyerek özgün ve kendimize özgü bir sanat üretmelidir.

Sanat şiirinde Türk millî kültürüne ait şu unsurları görürüz: “dağda gezen ayaklar”, “zeybek”, ”ıstırap çekenlerin acıklı nefesleri”, “sülüs yazı”, “yeşil çini”, “türkü”, “Türk köylüsü”, ve “Anadolu”. Anadolu, uzun yıllar boyunca oluşturduğu büyük bir kültür birikimiyle doludur.

Çamlıbel birçok şiirinde olduğu gibi Sanat adlı şiirinde de Türkçenin şiirsel yapısını, zengin sözcük dağarcığını ve iyi bir edebiyat dilinde bulunması gereken özellikleri kullanmıştır.

Yahya Kemal Beyatlı, şiir dünyasında Türk kültürünün dinamiklerine geniş ölçüde yer verir. Şiirde mükemmelliğe önem veren Yahya Kemal, kelime seçiminde gösterdiği titizlikle dikkat çeker. Onun şiir dili, kendi söylemiyle “Bu dil, ağızda anamın sütüdür” dediği İstanbul Türkçesidir. “Yahya Kemal’in şiirinin fikrî muhtevasını oluşturan belli başlı kavramlar vardır. Şair, şiirlerinde dikkatini hep bu kavramlar üzerine yoğunlaştırmıştır. Bunlar Selçuklu ve Osmanlı tarihi, Türk milleti ve milliyetçilik, İslâm dini ve dinî hayatın tezahürleri, İstanbul ve semtleri, Türk musikisi kavramlarıdır. Onun hangi şiirini okusanız mutlaka bu kavramlardan birine veya birkaçına vurgu yapıldığını görürsünüz” (Çıkla 2008: 132). Şüphesiz bu hususlar Türk kültürünün en önemli unsurlarındandır.

Yahya Kemal’in “Süleymaniye’de Bayram Sabahı”nda Türk kültürüne dair önemli özelliklerle karşılaşırız. Burada, din ve tarih unsurları iç içe işlendiğini görmekteyiz. Şair, diğer şiirlerinde de olduğu gibi bu şiirinde de Türkçenin gücünü başarılı bir şekilde kullanır. Yahya Kemal, gerek sözcük seçiminde, gerekse anlam ve ahenk oluşturmada büyük hassasiyet gösterir.

*Artarak gönlümün aydınlığı her saniyede
Bir mehabetli sabah oldu Süleymaniye’de
Kendi gök kubbemiz altında bu bayram saati,
Dokuz asrında bütün halkı, bütün memleketi
...*

*Dili bir, gönlü bir, imanı bir insan yığını
Görüyor varlığının bir yere toplandığını;
Büyük Allah’ı anarken bir ağızdan herkes
Nice bin dalgalı Tekbir oluyor tek bir ses;
Yükselen bir nakaratın büyüyen velvelesi,
Nice tuğlarla karışmış nice bin at yelesi!
Gördüm ön safta oturmuş nefer esvaplı biri
Dinliyor vecd ile tekrar alınan Tekbir’i
Ne kadar saf idi siması bu mu’min neferin!
Kimdi? Banisi mi, mimarı mı ulvi eserinin?
Taa Malazgirt ovasından yürüyen Türkoğlu*

...
*Dinliyor hepsi büyük hatıralar rüzgarını,
Çaldıran topları ardınca Mohaç toplarını.
Gökte top sesleri, bir bir, nerelerden geliyor?
Mutlaka her biri bir başka zaferden geliyor:
Kosva'dan, Niğbolu'dan, Varna'dan, İstanbul'dan..
Anıyor her biri bir vak'ayı heybetle bu an;
Belgrad'dan mı? Budin, Eğri ve Uyvar'dan mı? (Yahya Kemal Beyatlı)*

Yahya Kemal'in şiir dünyasında Türkçenin söz varlığından geniş ölçüde yararlandığını görmekteyiz. Onun "Mohaç Türküsü, Bir Başka Tepeden, Akıncılar" vb. birçok şiirinde Türk kültürüne ait unsurları görmekteyiz. Burada, şairin bütün şiirlerini inceleme imkanımız olmadığından sadece konumuza açıklık getirsin diye kısa bir örnek vermek istedik.

Türkçenin gücü dahilinde ve Türklerin kültürel unsurlarının yoğun olarak işlendiği şiirlerden biri de Dilaver Cebeci'nin *Türkiyem* şiiridir. Şair burada Türkiye'nin kültür yapısını oluşturan unsurların bir kısmını kullanarak bir Türkiye metaforu oluşturur:

*Baş koymuşum Türkiyemin yoluna,
Düzlüğüne yokuşuna ölürüm,
Asırlardır kır atımı suladım,
Irmağının akışına ölürüm.*

*Deli sular, salkım-saçak söğütler,
Kışlada kumandan, asker öğütler,
Yaylalarda ata biner yiğitler,
Bozkurt gibi bakışına ölürüm.*

*Sevdalıyım yangın yeri bu sinem,
Doksan yıldır çile çekmiş hep ninem,
Pınarlardan su doldurur Eminem,
Mavi boncuk takışına olurum.*

*Düğünüm, derneğim, halayım, barım,
Toprağım, ekmeğim, namusum, arım,
Kilimlerde çizgi çizgi efkârım,
Heybelerin nakışına ölürüm. (Dilaver Cebeci)*

Türkiyem adlı şiirde, Türkiye'nin ve Türk milletinin maddi-manevi kültürel değerleriyle karşılaşırız. Türkiye, tarihi, kültürel, milli ve manevi değerleriyle paha biçilmezdir. "Bu şiir, düşünce yapısı bakımından ideolojik bir metindir, şair burada Türk-İslam dünya görüşünü yansıtmaktadır" (Çetin 2010: 225). Cebeci, bu şiirde sade Türkçe ile Anadolu'ya ait kültürel değerleri anlatır. Burada yer alan kır at, bozkurt, kilim, heybe vb. kültürel değerler, somut gerçekçiliği yansıtır. Yine şiirde geçen ve Anadolu insanı için çok şey ifade eden, "söğüt, ekmek, kışla, toprak, yayla, mavi boncuk, ırmak (su kültürü)" vb. unsurlar da Türk insanını anlatırken kullanılan değerlerdir.

Anadolu'nun kültürel mozağini maddi ve manevi değerler oluşturur. *Türkiyem* adlı şiirde "toprak, ekmek, namus, ar" kavramlarının aynı dizede ve aynı bağlamda irdelendiğini görürüz. Şair, bu dört değerın Türklerin olmazsa olmazlarından olduğunu ifade eder. Türk kültürünün en önemli unsurlarından biri de düğünler ve halk oyunlarıdır. Cebeci, bu şiirinde Türk kültürünün birçok unsuruna gönderme yaparak Türk kültür yapısını ortaya koyar. Zaten şair ilk dizede *Baş koymuşum Türkiyemin yoluna* derken, Türkiye için insanın canını bile seve seve verebileceğini ifade ediyor.

Şiirde yıllarca çile çeken nine imgesi ile, Türk milletinin yıllarca büyük acılar yaşadığı verilmek istenir. Cebeci, Emine imgesi ile Anadolu'nun bir başka değerinden söz eder. "Türk halk edebiyatında şairler genellikle suya giden köylü güzellerine duydukları aşk duygusunu terennüm ederler. Karacaoğlan'da ve başkalarında hep omzunda su testisi köy çeşmesine su doldurmaya giden köylü güzellerinin tasvirini görürüz. Anadolu Türk'ünün toplumsal hayat tarzlarından biri de âşık olmanın, yavuklu edinmenin, kız beğenmenin görüntülerinden biri de budur. Şair, bu imgeyle Anadolu Türklüğünün bir özelliğini vurgulamış oluyor" (Çetin 2010: 230).

Cebeci, Türkiyem adlı şiirde Türkçenin söz varlığıyla Türk kültürüne dair unsurları başarıyla dile getirir. Şairin kullandığı sözcüklerin hemen hemen hepsinin Türkçe oluşu ve bunların dizelere aktarılışı, hem Cebeci'nin şairlik gücünün, hem de Türkçenin edebiyat dili oluşunun sonucudur.

Yavuz Bülent Bakiler, Türk kültürünü şiirlerinde en çok işleyen şairlerdendir. Onun şiirlerinin toplu halde bulunduğu *Harman*² adlı eserinin hemen her sayfası, Türk kültürü, Anadolu ve Anadolu insanı kokmaktadır. Öyle ki, bu eserinin ikinci bölümü *Türkiyem Anayurdum Sebebim, Çârem* isimdedir. Şair, buradaki şiirlerinde tam bir Anadolu sevdalısı olarak karşımıza çıkar. Onun için Anadolu başlı başına kültürün kendisidir. Bakiler bu konudaki duygu ve düşüncelerini, *Türkiyem Anayurdum Sebebim, Çârem, Anadolu, Anadolu Gerçeği, Anadolu Acısı, Anadolu Hikayesi, Anadolu Mezarlıkları, Aybala'ma Mektup, Yeniden Fethetmek Anadolu'yu, Malatya'dan Elazığ'a, İstanbul, Sivas Hasreti, Sivas'ta Eski Türk Evleri, Antep'li Şahin* vb. şiirlerinde işler. Şimdi, Bakiler'in *Türkiyem Anayurdum Sebebim, Çârem* adlı şiirine bakalım:

*Ben, kağnılarla yaylılarla büyüdüm geldim
Çocuk yüreğimi yakan türküler dinleye dinleye.
Mahzun kağnılarla, nazlı yaylılarınla
Ve tozlu yollarınla sevdim seni Türkiye!*

*O tezek topladığım kırlar, yaylalar...
Başına oturduğum, yemek yediğim atandır.
Türkiye'm, anayurdum, sebebim, çarem...
Taşına toprağına vurgunluğum bundandır...*

*Akşam karanlığıyla başlardı kurbağalar
Susar gökyüzü kadar, dinlerdim biteviye.
Gecemi besteleyen cırcır böceklerinle.
Kurbağa seslerinle sevdim seni Türkiye!*

*Bir Peygamber sofrasıydı soframız:
Biraz tandır ekmeği, biraz çökelek...
Yoksulluğunla da bağlandım kaldım sana
Mecnunlar gibi üstelik.*

*Yağmurlar başlayınca, odalarımız damlardı
Dizlerini döve döve ağlardı anam.
Şimdi kırkikindiler boyunca sırsıklam
Küçük kerpiç evlerin çıkmaz aklımdan!*

*Türkiye'm! Hasretim! Kınalı türküm!..
İç içe güzellik, uc uca kahır
Yüreğimi bin parçaya bölseler
Her parçası yine seni çağırır. (Bakiler, s.33-34)*

² Yavuz Bülent Bakiler, Harman, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2010.

Bakiler bu şiirde “kağrı, yaylı, türkü, tozlu yol, taş, toprak, tandır ekmeği, çökelek, kerpiç ev” vb. motifleri bir araya getirerek Türkiye’nin, Türk milletinin kültürel harcımlı oluşturulan unsurları dile getirir. O, Türkiye’yi sadece sözde değil, en küçük yapı taşına kadar tanıyıp sevmek gerektiği mesajını verir. “Ele aldığı bütün meselelerde, eskiye yani öz kültürümüze, mâziye dönmeye çalışan Bâkiler, kültürümüze muhafaza eden mâzinin Anadolu’da saklı olduğuna inanır. Çünkü Anadolu, millî mâzimizdir. Millî bir şiir dünyasını Türk toplumunun millî geçmişine dayandıran Bâkiler, Anadolu’ya, geçmiş-bugün-gelecek sentezini özümseyerek sahip çıkılacağını düşünmektedir. Türk, İslam, Turan gibi kavramlar Anadolu’da yüzyıllardır süregelen maceramızın ayrılmaz parçalarıdır. *Cebeci Camisi* adlı şiirinde, mâzimizin bir parçası olan Türklük ve İslamiyet şuuruyla gurur duymaktadır” (Akyol 2005: 34).

Ne güzel yarabbim, rabbim ne güzel
Türk-İslam yaratılmak (Bâkiler, s.190)

Şiirlerinde Türk kültürünün birçok unsurunu güzel Türkçeyle şiirlerinde işleyen bir başka şairimiz ise Ahmet Kutsi Tecer’dir. Onun *Orda Bir Köy Var Uzakta*³ adlı şiirini burada ele alacağız:

*Orda bir köy var uzakta,
O köy bizim köyümüzdür.
Gezmesek de tozmasak da,
O köy bizim köyümüzdür.*

*Orda bir ev var uzakta,
O ev bizim evimizdir.
Yatmasak da kalkmasak da,
O ev bizim evimizdir.*

*Orda bir dağ var uzakta,
O dağ bizim dağımızdır.
İnmesek de çıkmasak da,
O dağ bizim dağımızdır.*

*Orda bir ses var uzakta,
O ses bizim sesimizdir.
Duymasak da tınmasak da,
O ses bizim sesimizdir.*

*Orda bir yol var uzakta,
O yol bizim yolumuzdur.
Dönmesek de varmasak da,
O yol bizim yolumuzdur. (Tecer, s.95)*

Ahmet Kutsi Tecer, bu şiirinde bir köy miti oluşturmak ister. Anadolu’yu Anadolu yapan da köy ve köylüdür, yani Anadolu’nun temel taşı Türk köylüsüdür. Tecer’in burada bahsettiği köy, her ne kadar gidilmese yine de bizimdir. Şair, aslında aydınlara ve yönetenlere biraz da ironik bir şekilde seslenir. Tecer, her dörtlükte “bizim” ifadesini kullanır:

O köy *bizim* köyümüzdür
O ev *bizim* evimizdir
O dağ *bizim* dağımızdır
O ses *bizim* sesimizdir
O yol *bizim* yolumuzdur

³ Ahmet Kutsi Tecer, *Bütün Şiirleri* (Haz. Leyla Tecer), Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul, 2009.

Tecer, bu dizelerle bir “kültürel sahiplenme” olgusunu vermek ister. Şair, sanki bu anlayışı okuyucuya da aşlamak ister. Ahmet Kutsi Tecer, Türk kültürünü şiirlerinde sıkça işlerken, Türk dilinin gücünü kullanmada büyük özen gösterir. Şair, bütün şiirlerinde yalın ve Türkçe sözcüklere yer vermede hassasiyet gösterir. Bu çalışmamızda sözcükleri tek tek inceleme şansımız olmadığından, biz, şairin kurmak istediği şiir dünyasında Türk kültürünü oluşturan unsurları güzel Türkçeyle ifade etme arayışında olduğunu söylemekle yetineceğiz.

Cahit Külebi, Anadolu ve Anadolu insanını şiirlerinde çokça işler. Külebi, *Şiir Her Zaman*⁴ adlı eserinde, şairlik anlayışını şöyle ifade eder: “Her toplumun, kendine özgü temsilciler çıkarması mümkündür. Biz Kurtuluş Savaşı sonrası Türk toplumunun potansiyelini temsil ediyoruz” (Külebi, 1993: 174). Külebi’ye göre, şair topluma karşı görevlerinin bilincinde olmalıdır. “Sanat avukatlık, bilgililik taslamamalıdır. Külebi’ye göre mesele millî bir sanat kurabilmektedir” (Akyol 2005: 27). Bu anlamda onun *Tokat’a Doğru* adlı şiirini buraya aldık:

*Çamlıbel’den Tokat’a doğru
Tozlu yolların aktığı ırmak!
Ben seni çoktan unuttum;
Sen de unuttun mu, dön geri bak.*

*Atların kuyruğu düğümlü,
Bir yandan yağmur yağar, ıslak;
Bir yandan hamutlar şak şak eder,
Bir yandan tekerler döner, dön geri bak.*

*Orda, derenin içinde
İki üç akçakavak,
Tekerler döner, başım döner,
Kavaklar yeşeriyor dön geri bak.*

*Orda, derenin içinde,
İki üç çırılçıplak.
Alçacık damı düşündükçe,
Gözlerim yaşıyor, dön geri bak.*

*İrmaklar gibi uzaklaşır
Bir türkü kadar uzak
Tekerler iki çizgi bırakır
Hamutlar şak şak eder, dön geri bak. (Kolcu, s.310)*

Cahit Külebi, *Tokat’a Doğru* adlı şiirde, memleket edebiyatının, duyarlığının milli romantik açıdan ele alır. “Manzume, Sivas ile Tokat arasında hoş manzaralı bir dağdan, Çamlıbel’den Tokat’a akan güzergâhta söylenmiştir” (Kolcu 2007: 310). Şair, çocukluğunun, gençliğinin geçtiği bu mekanları hatırlayarak geçmişe dönmektedir. Bu şiir, Faruk Nafiz Çamlıbel’in *Han Duvarları* şiirini hatırlatmaktadır. “Faruk Nafiz’in Han Duvarları adlı şiirinden sonra Anadolu’yu bu kadar içten ve lirik bir şekilde dile getiren bir başka şairimiz yoktur” (Benekay 1969: 9). Külebi de Türkçenin yüksek ifade gücünü kullanarak Türk kültürüne ait unsurları aktarmıştır.

Kemalettin Kamu, *Bingöl Çobanları* adlı şiirinde Anadolu insanının hayatından kesitler sunar. “Şair, eserinin kahramanı olan çobanı, seyirci ve yabancı bir davranışa tekabül eden realist ve objektif bir manzum hikâye tarzında değil, bizzat konuşurmak suretiyle tanıtıyor” (Kaplan 1990: 23). Şiirde lirik bir anlatım söz konusudur.

⁴ Cahit Külebi, *Şiir Her Zaman*, Basak Yayınları, Ankara, 1993.

*Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum.
Bu dağların en eski aşinasıdır soyum,
Bekçileri gibiyiz ebenced buraların.
Bu tenha derelerin, bu vahşi kayaların
Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi,
Her gün aynı pınardan doldurur destimizi
Kırlara açılırız çingiraklarımızla...*

...

*Nasıl yaşadığından, ne içip yediğinden,
Çingirak seslerinin dağlara dediğinden
Anlattı uzun uzun.
Şehrin uğultusundan usanmış ruhumuzun
Nadir duyabildiği taze bir heyecanla...
Karıştım o gün bugün bu zavallı çobanla
Bingöl yaylarının mavi dumanlarına,
Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına! (Kaplan, s.21-22)*

Kemalettin Kamu'nun bu şiirinde Türk dilinin imkanlarının başarıyla kullanıldığını görmekteyiz. Bingöl Çobanları'ndaki sözcükler Türkçe, yalın olmakla beraber, bu şiir ahenkli ve şiirsel bir yapı gösterir.

Arif Nihat Asya'nın birçok şiirinde maddi-manevi kültür değerleriyle karşılaşırız. Onun Bayrak şiiri Türk edebiyatının en anlamlı şiirlerindedir:

*Ey, mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü,
Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü!
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.*

*Sana benim gözümle bakmayanın
mezarını kazacağım.
Seni selamlamadan uçan kuşun
yuvasını bozacağım.*

*Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder...
Gölgede bana da, bana da yer ver !
Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar.
Yurda ay yıldızın ışığı yeter.*

*Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün.
Kızılığında ısındık,
Dağlardan çöllere düşürdüğü gün.
Gölgene sığındık.*

*Ey, şimdi süzgün, rüzgarlarda dalgalan;
Barışın güvercini, savaşın kartalı...
Yüksek yerlerde açan çiçeğim;
Senin altında doğdum,
Senin dibinde öleceğim.*

*Tarihim, şerefim, şiirim, her şeyim:
Yer yüzünde yer beğen !*

*Nereye dikilmek istersen,
Söyle, seni oraya dikeyim !*

Arif Nihat Asya, şiirlerinde Türk diline büyük önem verir. O, halkın dilini kullanır, birçok şiirinde mistik, manevi havayı yansıtır, Türk tarihine, Türklerin kahramanlığına göndermeler yapar. “Teşbihe, güzel biçim ve şairane edaya bağlıdır. Vatan şiirleri yazmak hususunda hececi şairlerden de ileri, Yahya Kemal, Gökalp ve Yurdakul üçlüsüne daha yakındır” (Kabaklı 1992: 286). Asya, bu şiirde Türk milletinin en büyük değerlerinden ve bağımsızlığımızın sembolü olan Türk bayrağını konu olarak alıyor. O, “*mavi göklerin beyaz ve kırmızı süsü, kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü, güvenli bir şekilde sığınacak emin bir yer, bir destan unsuru, ışık, yüksek yerde açan çiçek, tarihimiz, şerefimiz vb.*” kısaca her şeyimizdir.

Sonuç

Kültür, maddi ve manevi değerlerinin bütünüdür. Bu değerler içerisine dil, din, gelenek-görenekler, sanat, tarih, dünya görüşü vb. girer. Kültür, durağan (statik) değil dinamik bir yapıya sahiptir, kuşaktan kuşağa aktarılan canlı bir varlıktır. Kendine has kuralları vardır ve toplumun ortak malıdır. Bu sebeple kültür, orijinal ve millîdir. Kültürün orijinalliği onun aslına (özüne) bağlı kalması ve kendi kaynaklarından beslenmesi ile ilgilidir. Yabancı kültürleri taklit etmekle orijinallik değildir. Başka kültürlerin etkisine giren milletlerin özlerine yabancı kaldığı görülür. Kendi kaynaklarından beslenmeyen bir milletin kültürü olamayacağından, o milletin edebiyatı, dili, folkloru, sanatı, ortak dünya görüşü vb. de olmaz.

Türk kültürü yüzyıllarca Türkçenin gücü ve imkanları dahilinde günümüze taşınmıştır. Kültürün geleceğe aktarılmasında edebiyatın ve onun çok önemli bir türü olan şiirin büyük rolü vardır. İslamiyet öncesinden günümüze kadar Türk şiiri kültürel unsurların korunmasında önemli görev üstlenir. Cumhuriyet dönemi Türk şiirine baktığımızda birçok şairin Türk milli kültürünü dizelerinde ele aldığını görürüz. Özellikle Türkçü-Milliyetçi şairlerle (Arif Nihat Asya, Hüseyin Nihal Atsız, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Abdurrahim Karakoç, Dilaver Cebeci vb.), Memleketçi şiir tarzını benimseyenler (Bedri Rahmi Eyüboğlu, Cahit Külebi, Bekir Sıki Erdoğan vb.), Beş Hececiler (konumuz itibarıyla 1923'ten sonraki şiirleri) ve diğer topluluklarda -veya herhangi bir topluluğa katılmayıp bireysel kalan- olmasına rağmen, şiirlerinde Türk kültürüne de yer veren sanatçılarda bu hususu görmekteyiz. Burada Yahya Kemal Beyatlı, Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç vb. isimleri de saymak gerekmektedir.

Bu çalışmamızda dikkat çeken husus, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde birçok şairin Türkçenin edebiyat dili olma özelliğini çok iyi kullanarak, Türk dilinin zengin imkanları içerisinde Türk kültürüne ait unsurları ele almalarıdır. Tabii ki burada ismini zikretmediğimiz birçok şairin olduğunu biliyoruz. Bu çalışmamız dil, kültür, Cumhuriyet dönemi Türk şiiri, Türkçenin özellikleri/gücü vb. oldukça genel konuları içerdiğinden, daha kapsamlı bir çalışmayı (tez vb.) gerektirmektedir.

Kaynakça

- Aksan, Doğan, (1999), Türkçenin Gücü, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
Akyol, Gizem, (2005), Cahit Külebi ve Yavuz Bülent Bakiler'in Şiirlerinde Anadolu ve Anadolu İnsanı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
Bakiler, Yavuz Bülent, (2010), Harman, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.
Benekay, Yahya, (1969), “Cahit Külebi,” Varlık, Sayı: 741, ss.9.
Çamlıbel, Faruk Nafiz, (2008), Han Duvarları, Toplu Şiirler, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

- Çetin, Nurullah, (2011), “Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı”, Şiir Çözümlemeleri, Kesit Yayınları, İstanbul, s.187-254.
- Çetin, Nurullah, (2010), Şiir Tahlilleri-1, Öncü Kitap Yayınları, Ankara.
- Çıkla, Selçuk, (2008), “Her Yönüyle Yahya Kemal’in Şiiri”, Prof. Dr. Mustafa Özbalcı Armağanı, Birleşik Yay., Ankara, ss.125-135.
- Ergin, Muharrem, (1975), Türkiye’nin Bugünkü Meseleleri, İstanbul.
- Gökalp, Ziya, (1976), Türkçülüğün Esasları, (Hazırlayan: Mehmet Kaplan), Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Güngör, Erol, (1976), Türk Kültürü ve Milliyetçiliği, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Kabaklı, Ahmet, (1992), Şiir İncelemeleri, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kafesoğlu, İbrahim, (1993), Türk Milli Kültürü, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Kaplan, Mehmet, (1990), Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kolcu, Ali İhsan, (2007), Modern Türk Şiiri I, Şiir Tahlilleri, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum.
- Külebi, Cahit, (1993), Şiir Her Zaman, Basak Yayınları, Ankara.
- Tecer, Ahmet Kutsi, (2009), Bütün Şiirleri (Haz. Leyla Tecer), Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul.
- Tural, Sadık Kemal, (1988), Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Turhan, Mümtaz, (2002), Kültür Değişmeleri, Çamlıca Yayınları, İstanbul.